

ти цікаві перш за все з методологічної сторони як вказівки шляхів розширення сили та гнучкості математичних методів дослідження.

Перспективи подальших розробок у цьому напрямку. Потребують подальшого глибинного осмислення результати праць Є.Є. Слуцького в сфері систематичної побудови математичної теорії ймовірностей на засадах зближення між теорією ймовірностей та математичною теорією функцій для подальшого фундаментального вибору вектора використання надбання вченого для створення майбутнього на лані подальшого розвитку, перш за все української, та світової школи економіко – математичного моделювання.

1. *Slutsky E.* Sulla teoria del bilancio del consumatore // *Giornale degli economisti e rivista di statistica.* – 1915. – Vol. 51, July. – P. 1-26. – Engl. transl. Slutsky E. On the Theory of the Budget of the Consumer // *Readings in Price Theory* / Eds. by G.J. Stigler, K.E. Boulding, London: Allen & Unwin, 1953. – P. 27-56. – Рос. пер. *Слуцкий Е.Е.* К теории сбалансированного бюджета потребителя // *Экономико-математические методы.* – 1963. – Вып. 1. – С. 241-271. 2. *Hicks J.R., Allen R.G.D.* A Reconsideration of the Theory of Value. Pt. I, II // *Economica.* – N. S. I. – 1934. – Vol. 52-76. – P. 196-219. 3. *Чипман Дж.С., Ланфан Ж.-С.* История одной находки: как была заново открыта и интерпретирована статья Слуцкого 1915 г. // *Журнал-учебник "Экономическая школа".* – 1999. – Вып. 5. 4. *Domineo V.* Considerazioni intorno alla teoria della domanda // *Giornale degli Economisti.* – 1933. – Vol. 73 (Janvier). – P. 765-807. 5. *Allen R.G.D.* Professor Slutsky's Theory of Consumer Choice // *Review of Economic Studies.* – 1935-1936. – Vol. III. 6. *Allen R.G.D.* The Work of Eugen Slutsky // *Econometrica.* – 1950. – Vol. 18, July №3. 7. *Schultz H.* Interrelations of Demand, Price and Income // *Journal of Political Economy.* – 1935. – Vol. 43. – P. 433-481. 8. *Хикс Дж.Р.* Стоимость и капитал. – М., 1988. 9. *Hands D.W., Mirowski P.* Harold Hotelling and the neoclassical dream // *Economics and methodology: crossing boundaries* / Eds. by R.E. Backhouse, D.M. Hausman, U. Maki, A. Salanti. Proc. IEA Conf. held in Bergamo (Italy). – London: Basingstoke, 1998. 10. *Ватник П.А.* Равенство Слуцкого и смежные вопросы // *Журнал-учебник "Экономическая школа".* – 1999. – Т. 5, вып. 5. 11. *Varian H.R.* Intermediate Microeconomics. A Modern Approach. – 5th ed. – New York; London, 1999. – P.136-157. 12. *Weber C.E.* More on Slutsky's Equation as Pareto's Solution // *History of Political Economy.* – 1999. – Vol. 31, No 3, Fall. – P. 575-586. 13. *Chipman J.S., Lenfant J.-S.* Slutsky's 1915 Article: How It Came to be Found and Interpreted // *History of Political Economy.* – 2002. – Vol. 34, No. 3, Fall. – P. 553-598. 14. *Mongin Ph.* On the Confirmation of the Law of Demand // *Laboratoire d'Econometrie.* – 2005. – Cahier n° 2005-015. June. 15. *Леонтович А.* Элементарное пособие к применению методов Гаусса и Пирсона при оценке ошибок в статистике и биологии. – Киев, 1911. 16. *Слуцкий Е.Е.* О новом коэффициенте средней плотности населения // *Вестник статистики.* – 1923. – Кн. XIV. – С. 5-19. 17. *Слуцкий Е.Е.* До питання про пересічну густоту населення // *Записки соціально-економічного відділу.* – К., 1923. – Т. 1. – С. 138-150. 18. *Слуцкий Е.Е.* К вопросу о вычислении дохода государства от эмиссии // *Местное хозяйство.* Ежемесячный журнал Киевского Губзакоса. – 1923. – № 2. – С. 39-62. (Приложение 1 к статье Л.Н. Яснопольского "Наше денежное обращение в эпоху революции"). 19. *Слуцкий Е.Е.* Математические заметки к теории эмиссии // *Экономический бюллетень Конъюнктурного института.* – 1923. – № 11-12. – С. 53-60. 20. *Слуцкий Е.Е.* К вопросу о логических основах исчисления вероятностей. Доклад, читанный в заседании Секции теоретической статистики III Всероссийского статистического съезда в ноябре 1922 г. // *Вестник статистики.* – 1922. – Кн. XII. – С. 13-21. 21. *Слуцкий Е.Е.* К вопросу о логических основах исчисления вероятностей // *Памяти Николая Алексеевича Каблукова: Сборник статей по статистике.* – Москва, 1925. – Т. 1. – С. 254-262. 22. *Slutsky E.* Sur un théorème limite relatif aux séries des quantités

éventuelles (Про одну граничну теорему, що стосується рядів випадкових величин) // *Comptes rendus Acad. Sci.* – 1927. – Т. 185. – P. 169-171. 23. *Slutsky E.* Sur un critérium de la convergence stochastique des ensembles des valeurs éventuelles (Про один критерій стохастичної збіжності множин, що складаються із випадкових величин) // *Comptes rendus Acad. Sci.* – 1928. – Т. 187. – P. 370. 24. *Slutsky E.* Sur les fonctions éventuelles continues, intégrables et dérivables dans le sens stochastiques (Про випадкові функції – неперервних, інтегрованих і диференційованих у стохастичному сенсі) // *Comptes rendus Acad. Sci.* – 1928. – Т. 187. – P. 878-880. 25. *Slutsky E.* Quelques propositions sur les limites stochastiques éventuelles (Декілька пропозицій про випадкові стохастичні границі) // *Comptes rendus Acad. Sci.* – 1929. – Т. 189. – P. 384-386. 26. *Slutsky E.* Sur l'erreur quadratique moyenne du coefficient de corrélation dans le cas des suites des épreuves non indépendantes (Середньоквадратична похибка коефіцієнта кореляції у випадку послідовності залежних один від одного випробувань) // *Comptes rendus Acad. Sci.* – 1929. – Т. 189. – P. 612-614. 27. *Slutsky E.* Sur l'extension de la théorie de périodogrammes aux suites de quantités dépendants // *Comptes rendus Acad. Sci.* – 1929. – Т. 189. – P. 722-723. 28. *Бернштейн С.Н.* Опыт аксиоматического обоснования теории вероятностей // *Сообщения Харьковского математического общества.* – 1917. – Т. 15. – С. 209-274. 29. *Колмогоров А.Н.* Евгений Евгеньевич Слуцкий // *Успехи математических наук.* – 1948. – Т. 3, Вып. 4. – С. 144. 30. *Slutsky E.* Ueber stochastische Asymptoten und Grenzwerte (Про стохастичні асимптоти і граничні значення) // *Metron.* – 1925. – Vol. V, № 3, 1/XII. – P. 3-89. 31. *Слуцкий Е.Е.* К вопросу о "законе больших чисел" // *Вестник статистики.* – 1925. – Кн. XXI. – С. 1-55. 32. *Slutsky E.* Sur les fonctions éventuelles continues, intégrables et dérivables dans le sens stochastiques (Про випадкові функції – неперервних, інтегрованих і диференційованих у стохастичному сенсі) // *Comptes rendus Acad. Sci.* – 1928. – Т. 187. – P. 878-880. 33. *Slutsky E.* Quelques propositions sur les limites stochastiques éventuelles (Декілька пропозицій про випадкові стохастичні границі) // *Comptes rendus Acad. Sci.* – 1929. – Т. 189. – P. 384-386. 34. *Slutsky E.* Sur les fonctions éventuelles compactes (Про випадкові компактні функції) // *Atti del Congresso Interen. Dei Matematici, Bologna, 3-10 settembre 1928.* – Bologna, 1932. – Т. VI. – P. 101-115. 35. *Slutsky E.* Alcune applicazioni dei coefficienti di Fourier all'analisi delle funzioni aleatorie stazionarie (Деякі застосування коефіцієнтів Фур'є до аналізу випадкових стаціонарних функцій) // *Giorn. Istituto Ital. degli Attuari.* – 1934. – Anno V, № 4. – P. 3-50. 36. *Слуцкий Е.Е.* О связанных случайных функциях одной независимой переменной // *Труды первого Всесоюзного съезда математиков.* – 1935. – С. 347-357. 37. *Slutsky E.* Qualche proposizione relativa alla teoria delle funzionali aleatorie // *Giorn. Istituto Ital. degli Attuari.* – 1937. – Anno VIII, № 2. – P. 3-19. 38. *Slutsky E.* Sur les fonctions aléatoires Presque périodiques et sur la décomposition des fonctions aléatoires stationnaires en composantes (Випадкові майже періодичні функції та розклад випадкових стаціонарних функцій на компоненти) // *Actual. scient. industr.* – Paris, 1938. – P. 33-55. 39. *Слуцкий Е.Е.* Несколько предложений к теории случайных функций // *Труды Среднеазиатского гос. университета, Ташкент.* – 1939. – Серия V-а, вып. 31. – С. 3-15. (З книги "Сборник, посвященный 30-летию деятельности В.И. Романовского"). 40. *Гнеденко Б.В.* Евгений Евгеньевич Слуцкий (Биографический очерк) // *Слуцкий Е.Е.* Избранные труды. Теория вероятностей. Математическая статистика. – М., 1960. – С. 8-9. 41. *Слуцкий Е.Е.* К вопросу об экстраполяции случайных функций в связи с проблемой прогноза // *Журнал геофизики.* – 1935. – Т. V, вып. 3. – С. 263-279. 42. *Слуцкий Е.Е.* Статистический эксперимент как метод исследования конкретных проблем. Критические заметки к проблеме "Земля – Солнце" // *Журнал геофизики.* – 1935. – Т. V, вып. 1. – С. 18-38. 43. *Слуцкий Е.Е.* К вопросу о существовании связи между солнечной постоянной и температурой // *Журнал геофизики.* – 1933. – Т. III, вып. 3. – С. 263-281. 44. *Слуцкий Е.Е.* К вопросу о солнечной постоянной // *Журнал геофизики.* – 1934. – Т. IV, вып. 3. – С. 392-399. 45. *Слуцкий Е.Е.* О 11-летней периодичности солнечных пятен // *Доклады АН СССР.* – 1935. – Т. IV (IX), № 1-2. – С. 35-38. 46. *Слуцкий Е.Е.* Десять лет работы для статистической геофизики (на правах рукописи). – М., 1934. 47. *Слуцкий.* Визнання. Творча спадщина з погляду сучасності: Монографія / За ред. *В.Д. Базилевича.* – К., 2007.

Надійшло до редакції 09.12.2008

А. Шегда, д-р екон. наук, проф.,
Л. Пашнюк, асист.

ДИНАМІКА ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ТА ЗМІНА ЇХ СТРУКТУРИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ХЛІБОПЕКАРСЬКОЇ ГАЛУЗІ

Проаналізовано рух вартості та зміну структури основних засобів на прикладі найбільших підприємств хлібопекарної галузі. Розраховано коефіцієнти зносу, вибуття та оновлення основних засобів хлібопекарних підприємств.

The article analyses the value movements and the change of main assets structure on the example of the biggest enterprises of bakery branch and calculates the coefficient of wear and tear of equipment, departure and renovation of main assets at the enterprises of bakery branch.

Постановка проблеми. Проблема технічного оновлення матеріальної бази вітчизняного виробництва залишається вкрай актуальною. Підвищення ефективності

промислового виробництва є практично неможливим за умови наявності великої кількості фізично зношених й морально застарілих основних засобів. Процес виробни-

цтва на вітчизняних підприємствах й надалі залишається надто енерго- та ресурсовитратним. За таких умов українські виробники не спроможні забезпечувати та підтримувати високу конкурентоспроможність власної продукції як на вітчизняному так і міжнародному ринках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідність активізації процесів оновлення основних засобів підприємств на новій техніко-технологічній основі є нагальною потребою сьогодення. Проблеми основних засобів, в тому числі їх оновлення, були і є предметом дослідження багатьох відомих українських вчених, зокрема В.М. Гейця, О.Ю. Болховітінова, А.В. Мар'єнко, Б.Є. Кваснюка, В.П. Семиноженка, Я.В. Грити [1; 2; 3; 4] та інших. Однак, слід відзначити, що останнім часом переважна частина праць вчених сконцентрована на розгляді процесів оновлення на макроекономічному рівні.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. На поточний момент потребує подальшого дослідження проблема глибинного аналізу динаміки та структури основних засобів вітчизняних підприємств хлібопекарської галузі, що дасть змогу окреслити сучасний стан основних засобів в даній галузі.

Формулювання завдань та цілей статті. В даній статті акцентується увага на аналізі процесів руху вартості та структури основних засобів в хлібопекарній промисловості, яка є однією із галузей, що задовольняє первинні життєвоважливі потреби сфери особистого споживання.

Виклад основного матеріалу. Як і будь-яка інша галузь промисловості, хлібопекарна має внутрішньо

притаманні їй особливості, які визначають умови функціонування та розвитку її підприємств. Розпочинаючи з 1990-х років минулого століття, з розвитком в Україні ринкових відносин, великого поширення набули міні-пекарні. Проте в останні роки в хлібопекарній промисловості спостерігається тенденція концентрації та централізації капіталу. Концентрація капіталу призвела до того, що на сьогодні більше 50 % ринку хлібопродуктів зосереджено в руках таких великих холдингів та регіональних гравців, як: ВАТ "Київхліб", до складу якого входять 17 хлібопекарських підприємств (9 у м. Києві та 8 у Київській області); ЗАТ "Холдинг "Т і С", до складу якого входять такі підприємства, як ВАТ "Кримхліб" (7 хлібокомбінатів Криму) та ВАТ "Одеський коровай"; ЗАТ "Укрзернопром", який є вертикально інтегрованим холдингом, що включає в себе більше 30 підприємств борошномельної та хлібопекарської промисловості; ТОВ "Холдинг "Хлібні інвестиції", до складу якого входять 9 хлібо заводів у Луцькій, Івано-Франківській, Житомирській, Харківській, Кіровоградській областях; ВАТ "Концерн "Хлібпром" (більше 15 хлібо заводів та комбінатів) у Вінницькій, Львівській, Івано-Франківській та інших областях; ВАТ "Коровай", Луганськ (9 хлібо заводів); ЗАТ "Агросервіс 2000", Запоріжжя; ВАТ "Сумський хлібокомбінат"; ВАТ "Донбасхліб"; ВАТ "Житомирхліб" тощо.

Нижче наведемо та проаналізуємо структуру розподілу ринку хлібопродуктів станом на початок 2008 року між основними виробниками хлібобулочних виробів (рис 1).

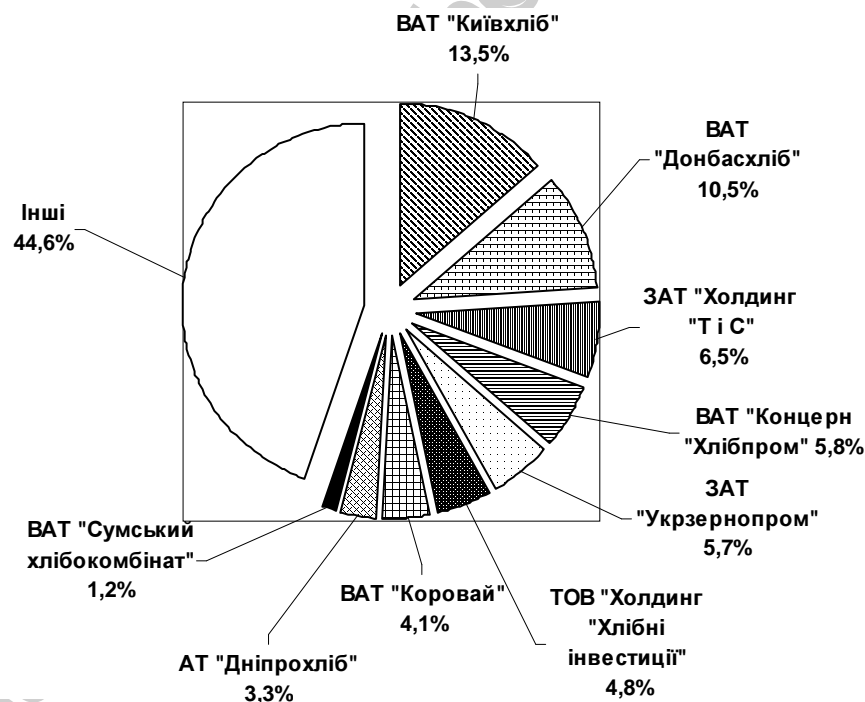

Рис. 1. Провідні виробники хлібобулочних виробів станом на початок 2008 року [5,7]

На більшості вітчизняних хлібо заводів, зокрема, на хлібо заводах середньої і великої потужності, здебільшого експлуатується морально і фізично застаріле хлібопекарське обладнання, особливо це стосується печей. У галузі експлуатується близько 1 800 печей, у тому числі понад 1 000 тупикових печей марки ФТЛ – 2, які відпрацювали більше ніж 25-30 років та вдвічі або втричі перевищили всі нормативні строки експлуатації. Не в кращому технічному стані й інше обладнання, таке

як тістоприготувальне, для обробки тіста і т. п. За даними об'єднання "Укрхлібпром", протягом минулих років оновлення основних виробничих засобів по галузі складало 4-5 % за рік [6].

Проаналізуємо рух вартості основних засобів на прикладі найбільших підприємств галузі та визначимо зміну їх структури внаслідок таких процесів, як вибуття та оновлення. Вартість основних засобів досліджуваних підприємств представлено в таблиці (табл. 1).

Таблиця 1. Вартість основних засобів хлібопекарних підприємств впродовж 2002-2007 рр., тис. грн.*

Підприємства	Роки**							Середні темпи приросту, %
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
ВАТ "Київхліб"	133052	156696	172275	195429	224965,8	249821,9	278453,5	13
ВАТ "Кримхліб"	47328	48884	51000	52833,8	58063,3	67305,4	71585,2	7
ВАТ "Одеський коровай"	30166,4	39192,6	45944,1	40562,4	45028,3	53796,6	59154,3	11,3
ВАТ "Сумський хлібокомбінат"	15637,2	16479,5	17576,1	18563,4	19710,6	21210,1	-	6,4
ВАТ "Ужгородхліб"	-	4480	4411,8	4466,2	4566,5	4809	4753,3	1
ВАТ "Коровай"	69353,2	74132,4	77769,5	81571,5	83764	90871,2	100914,9	6,5
ВАТ "Концерн Хлібпром"	11126	13905	17743	33204	73505	118496	139656	52,3
ВАТ "Дніпропетровський хлібо завод №9"	10646,2	11845,9	14314	15233,2	17516,5	18705,3	20282,1	11,3

* Складено та розраховано автором за даними фінансової звітності хлібопекарських підприємств

** дані наведено на початок року

Виходячи з даних таблиці 1, можна зробити деякі висновки. Так, вартість основних засобів на всіх обраних для аналізу хлібопекарних підприємствах протягом 2002-2007 років зростала. Проте темпи зростання, а відповідно й темпи приросту основних фондів на підприємствах були неоднакові. Найбільшу вартість основних засобів станом на початок 2002 року мало ВАТ "Київхліб" і вона становила близько 133 млн. грн. Проте до кінця 2007 року підприємство збільшило свої активи майже на 48 % до рівня 278,5 млн. грн. Відповідно середні темпи приросту основного капіталу на ВАТ "Київхліб" становили щорічно 13 %. Другу за величиною вартість основних засобів у 2002 році мало ВАТ "Коровай" – майже 69,4 млн. грн., яка до 2008 року зросла до 100,9 млн. грн. Однак темпи приросту капіталу на даному підприємстві щорічно були в два рази нижчими, ніж на ВАТ "Київхліб" і становили в середньому 6,5 %. Схожа ситуація і на ВАТ "Кримхліб" та ВАТ "Сумський хлібокомбінат", де середньорічні темпи приросту основних засобів 7 % та 6,4 % відповідно. Найвищі темпи зростання вартості основних засобів зафіксовані на ВАТ "Концерн "Хлібпром". Тут в середньому щорічні темпи її приросту становлять 52,3 %. Це дало можливість даному підприємству збільшити величину основних фондів в гривневому еквіваленті з 11 млн. 126 тис. грн. до 139 млн. 656 тис. грн. Такі підприємства, як ВАТ "Одеський коровай" та ВАТ "Дніпропетровський хлібо завод №9" щорічно в середньому збільшували величину основних засобів на 11,3 %. Менші темпи приросту капіталу за рік на ВАТ "Ужгородхліб", (1 %).

Достовірність аналізу фактичних даних бухгалтерської звітності ускладнюється тим, що в зазначений період відбувалася переоцінка основних засобів. Зокрема, на ВАТ "Київхліб" протягом періоду, що аналізується, вартість основних засобів була переоцінена двічі. У 2002 році було дооцінено вартість будинків, споруд та передавальних пристроїв на суму 6920,5 тис. грн. та у 2006 році було дооцінено основних засобів на загальну суму 1688,7 тис. грн. (в тому числі, будинків та споруд – на суму 1615,6 тис. грн., машин та обладнання – на суму 10,7 тис. грн., транспортних засобів – на суму 10,8 тис. грн. і т. д.). Загальна сума дооцінки основних засобів становить 8609,2 тис. грн.

На ВАТ "Кримхліб" вартість основних засобів була дооцінена у 2006 році на загальну суму 14 тис. грн., на ВАТ "Дніпропетровський хлібо завод №9" – на 1942,5 тис. грн., а на ВАТ "Концерн Хлібпром" – 8136 тис. грн.

Проте, незважаючи на таку величину дооцінки, слід відзначити, що суттєвого впливу на зростання вартості основних засобів вона не здійснила. Наприклад, величина дооцінки основних засобів, на ВАТ "Київхліб" у

2002 році становила 4,4 %, а у 2006 році тільки 0,7 % від загальної вартості основних засобів, а на ВАТ "Кримхліб" – всього 0,02 %. Це дає нам можливість стверджувати, що зростання вартості основних засобів на більшості хлібопекарних підприємств відбувалося внаслідок підвищення рівня техніко-технологічного оснащення виробництва. Виключенням було ВАТ "Концерн Хлібпром", де дооцінка основних засобів суттєво вплинула на зростання вартості виробничих активів підприємства. Так, зростання вартості основних засобів даного підприємства у 2002 році на 6,7 % було пов'язано із їх дооцінкою. У 2003 році величина дооцінки в загальній вартості основних засобів становила 2,25 %, а в 2005 році – 21,3 %.

З аналізу фактичних даних можна робити висновок, що зміна вартості основних засобів в абсолютному виразі не завжди може бути свідченням наявності здійснення реального процесу їх оновлення. Оскільки зростання вартості основних засобів не обов'язково є свідченням заміни однієї їх одиниці на іншу, а може бути простим наслідком, наприклад, дооцінки основних засобів.

Натомість, якісні зміни, які зумовлені процесом оновлення основних засобів, знаходять своє відображення зміни структури основних засобів. Так, на всіх досліджуваних підприємствах з 2002 по 2008 рік структура основних засобів стала більш прогресивною (табл.2).

Так, на всіх досліджуваних підприємствах станом на початок 2002 року будинки, споруди та передавальні пристрої, які складають пасивну частину основних засобів, займали найбільшу частку в загальній структурі основних засобів. Зокрема, найбільша їх частка припадала на такі підприємства, як ВАТ "Кримхліб" та "Сумський хлібокомбінат" і становила 71,2 %. На ВАТ "Київхліб" та ВАТ "Концерн Хлібпром" будинки, споруди та передавальні пристрої складали 61,7 % від усіх основних засобів підприємств. На інших підприємствах хлібопекарної галузі їх частка була дещо меншою (від 51,4 % до 57,9 %), однак вони складали переважну частину основних засобів підприємств.

В той же час, на робочі машини та обладнання, які безпосередньо приймають участь у виробничому процесі і від яких напряму залежить ефективність виробництва хлібобулочних виробів, припадало близько третини вартості основних засобів. Зокрема, найменшу частку машин та обладнання мали в своїй структурі такі підприємства, як ВАТ "Кримхліб", ВАТ "Сумський хлібокомбінат" та ВАТ "Київхліб" – 20,3 %, 23 % та 26,8 % відповідно. Значно вищою була частка машин та обладнання на таких підприємствах, як ВАТ "Концерн Хлібпром" – 32,6 % та ВАТ "Одеський коровай" – 37,6 %.

Таблиця 2. Порівняльна структура основних засобів хлібопекарних підприємств на початок 2002 та 2008 рр., % до загального підсумку

Підприємства	Будинки, споруди та передавальні пристрої		Машини та обладнання		Транспортні засоби		Інструменти, прилади, інвентар		Інші основні засоби	
	2002	2008	2002	2008	2002	2008	2002	2008	2002	2008
ВАТ "Київхліб"	61,7	45,6	26,8	43,8	3,8	3,1	4,6	3,7	3,1	3,8
ВАТ "Кримхліб"	71,2	48,4	20,3	36,2	3,2	8,0	2,5	5,0	2,8	2,4
ВАТ "Одеський коровай"	53,4	36,7	37,6	54,3	4,4	4,7	1,4	1,1	3,2	3,2
ВАТ "Сумський хлібокомбінат"	71,2	54,6	23,0	27,9	2,4	4,9	1,9	8,8	1,6	3,8
ВАТ "Ужгородхліб"	56,9	54,5	30,3	29,7	5,8	7,4	7,0	8,3	0	0
ВАТ "Коровай"	57,9	41,5	28,7	42,4	6,3	10,6	1,7	2,0	5,3	3,5
ВАТ "Концерн Хлібпром"	61,7	47,6	32,6	28,3	1,2	14,3	2,7	2,9	1,8	6,9
ВАТ "Дніпропетровський хлібозавод №9"	51,4	42,6	29,6	40,9	9,0	8,4	1,6	1,8	8,4	6,3

Проте протягом шести років, з 2002 р. по 2007 р. включно, структура основних засобів на вітчизняних

хлібопекарних підприємствах стала більш прогресивною (рис. 2).

Рис. 2. Узагальнена структура основних засобів в хлібопекарних підприємствах на початок 2002 та 2008 рр. (дані наведено на початок року)

Даний рисунок ілюструє проведення порівняння узагальненої структури основних засобів аналізованих хлібопекарних підприємств. Так, дані аналізу свідчать, що за цей період значно зросла частка машин та обладнання (з 28,6 % на початку 2002 р. до 37,9 % на початку 2008 р.), транспортних засобів (з 4,5 % до 7,7 %), натомість пасивна частина основних засобів в загальній їх структурі значно зменшилась, а саме з 60,7 % до 46,4 %.

Такі зміни в структурі основних засобів є свідченням того, що на підприємствах вітчизняної хлібопекарної галузі відбуваються позитивні зміни в основних засобах. Вони носять прогресивний характер і пов'язані, в першу чергу, з усуненням фізичного та морального зносу засобів праці шляхом заміни техніки та технології на більш нову, ресурсо- та енергозберігаючу. Однак для більш точного аналізу стану якості оновлення основних засобів необхідно розрахувати та прийняти до уваги коефіцієнти їх зносу, вибуття та оновлення, які відображають технічний стан та рух основних засобів на відповідних підприємствах.

Так, коефіцієнт зносу основних засобів (рис. 3) показує, що в загальному ступінь зносу засобів праці на вітчизняних хлібопекарних підприємствах становить 46 %. І, якщо в 2002-2003 рр. даний показник становив 44 %, то до 2007 року він постійно зростав. Зокрема, найбільший знос характерний для таких підприємств, як ВАТ "Ужгородхліб" та ВАТ "Коровай" – в середньому 68 % і 54 %. Найбільш нові основні засоби використовуються в процесі виробництва на ВАТ "Одеський коровай" (ступінь зносу в середньому 35 %), ВАТ "Кримхліб" (38 %) та ВАТ "Київхліб" (в середньому 40 %).

Показники відносної динаміки оновлення та вибуття основних засобів (рис. 4) дають змогу побачити, що кое-

фіцієнт оновлення засобів праці є хоча й не дуже високим, проте стабільно зростає. Найвищі темпи оновлення основних засобів були зафіксовані в 2004 році й пов'язані вони були із усуненням фізично зношеного та морально застарілого обладнання на ВАТ "Дніпропетровський хлібозавод №9" та ВАТ "Концерн Хлібпром". Загалом, низькі темпи оновлення основних засобів пов'язані з низьким рівнем рентабельності виробництва хліба та хлібобулочних виробів, внаслідок значного адміністративного втручання держави в процес ціноутворення. Негативною тенденцією є низькі темпи вибуття основних засобів, що спричиняють нераціональну вікову структуру засобів праці (на деяких підприємствах галузі використовуються печі, строк служби яких понад 25 років).

Загальна особливість, яка характеризує процес оновлення основних засобів на вітчизняних хлібопекарних підприємствах, полягає в наступному. При здійсненні технічного переоснащення виробництва, виробники хліба та хлібобулочних виробів надають перевагу іноземній техніці. Зокрема, серед постачальників імпортного обладнання домінують італійські компанії, які спеціалізуються на постачанні важкого та допоміжного обладнання. Їх частку на ринку хлібопекарського машинобудування (печей, ліній, тістообробників, міксерів) спеціалісти оцінюють не менше ніж в 25-30 % [6]. Серед таких найбільш відомих постачальників компанія Danzi-Forni, яка пропонує печі, міксери, різки, возики; компанія Minipack-Torre і PFM – термоусадочне та пакувальне обладнання; Canol – обладнання для випуску тіста і хлібних виробів; Castel – системи заморозки. З інших європейських компаній ширше всього представлені групи французьких, австрійських, німецьких, голандських та чеських компаній. Французькі компанії постачають

програмовані камери (Hengel), печі (Tibiletti), пекарські модулі (Batinox). Австрійська компанія Backtech виробляє та постачає на український ринок обладнання для виробництва дрібноштучних хлібобулочних виробів. Печі постачають також голанська Werner&Pfleiderer, німецька Wiesheu та чеська Jovak. Крім того, на вітчизняний ринок хлібопекарського обладнання вже вийшли і турецькі постачальники, зокрема такий світовий виробник обладнання хлібозаводів та млинів, як Hutmak.

Вітчизняне хлібопекарне машинобудування поки що недостатньо представлене на українському ринку, а

відповідно, й в незначній кількості використовується на хлібопекарних підприємствах, не дивлячись на те, що є підприємства, які здатні забезпечити хлібопекарну промисловість сучасною технікою та обладнанням. Підтвердженням тому є ВАТ "Укрпродмашбуд", який є одним із провідних виробників хлібопекарного та кондитерського обладнання, що випускає понад 10 його видів (формувальні машини, лінії, тістообробне обладнання). Останнім часом випущені нові печі, що здатні замінити італійські аналоги.

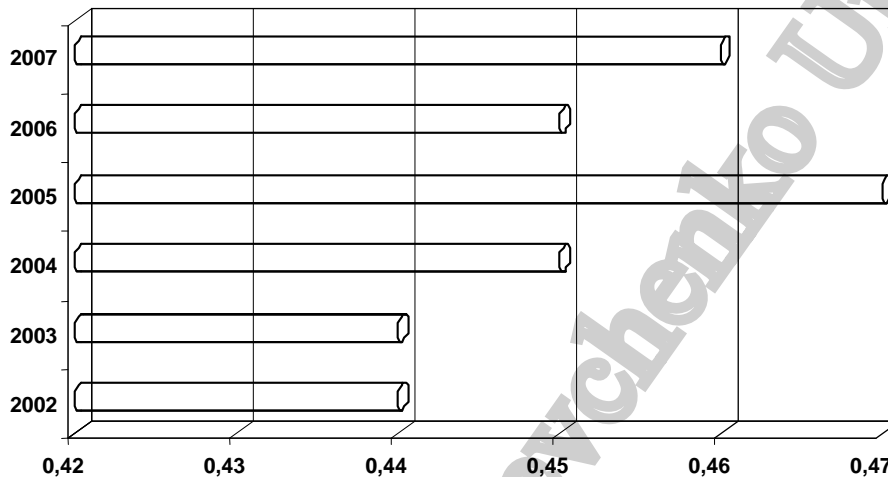

Рис. 3. Коефіцієнт зносу основних засобів підприємств хлібопекарної України

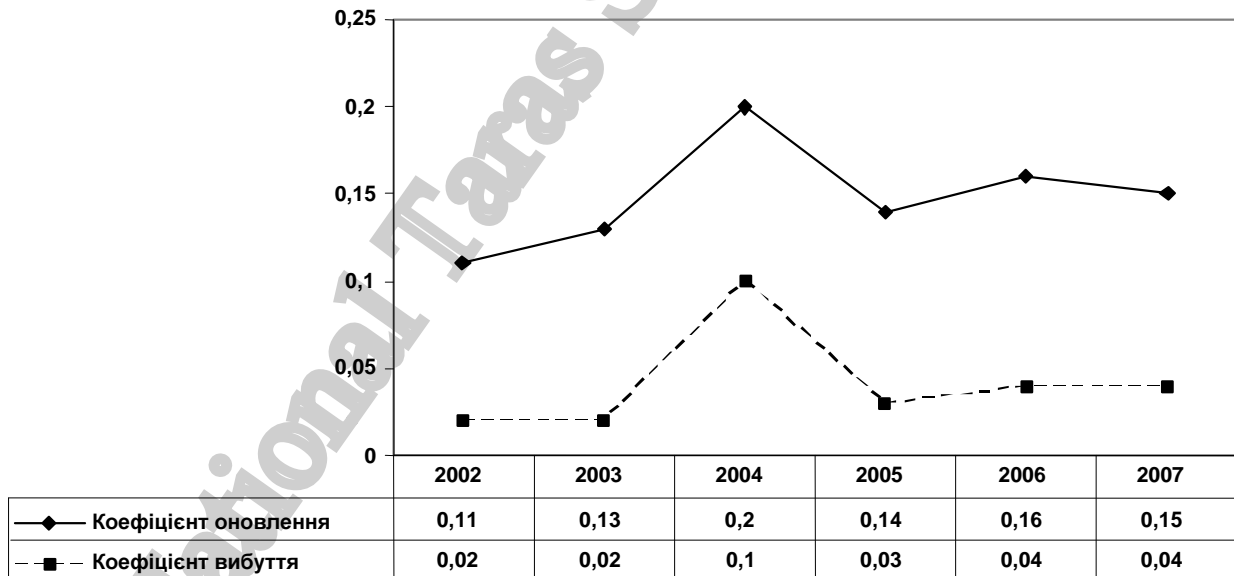

Рис. 4. Коефіцієнти оновлення та вибуття основних засобів підприємств хлібопекарної галузі України

Висновки. Підсумовуючи вище викладе, можна зробити наступний узагальнюючий висновок: підприємства хлібопекарної галузі України поступово здійснюють оновлення своїх основних засобів. Проте темпи цього оновлення є не високими, про що свідчить узагальнений коефіцієнт зносу основних засобів на окремих підприємствах галузі, який протягом останніх років мав тенденцію до незначного все ж таки зростання. Характерною ознакою є те, що процес оновлення основних засобів на вітчизняних підприємствах хлібопекарної галузі відбувається, головним чином, шляхом впрова-

дження імпортного обладнання та технології, а не за допомогою розробок вітчизняного машинобудування.

Перспективи подальших розробок у цьому напрямку. Отже, з метою виявлення характерних ознак та проблем, пов'язаних з процесами зносу, вибуття та оновлення основних засобів вітчизняних хлібопекарних підприємств, необхідно проводити подальше дослідження й аналіз стану та структури основних засобів в даній галузі, що дасть змогу окреслити шляхи та перспективи її розвитку.

1. Геєць В.М. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / В.М. Геєць. – К., 2003. 2. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України / Геєць В.М., Семиноженко В.П., Кваснюк Б.Є. – К., 2007. 3. Грота Я.В. Виробничий апарат промислового підприємства: формування і оновлення. – Сімик, 2003. 4. Кваснюк Б.Є.

Роль держави у довгостроковому економічному зростанні. – К.; Х., 2003. 5. Контракти. – 2007. – № 51. 6. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.marketing.vc>. 7. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.smda.gov.ua>.

Надійшла до редколегії 11.12.2008

В. Євтушевський, д-р. екон. наук, проф.,
А. Кочедикова, асп.

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

У статті досліджено стан та визначено основні проблеми формування енергетичної безпеки України, а також окреслено пріоритетні шляхи їх вирішення.

The article reveals the condition, defines the problems of energy safety formation of Ukraine and points out the ways for their solution.

Постановка проблеми. Сучасний етап економічного розвитку України демонструє ознаки її енергетичної залежності. Для України, як і для багатьох країн світу, рівень задоволення потреб в енергетичних ресурсах за рахунок власного видобутку становить приблизно 50 % [4]. Однак, при високому рівні залежності країни від зовнішніх поставок природного газу, нафти, ядерного палива викликає стурбованість монополія єдиного постачальника, фактична відсутність диверсифікації джерел постачання імпортованих паливно-енергетичних ресурсів, низька ефективність їх використання. Газовий конфлікт кінця 2008 р. – початку 2009 р. яскраво показав, що для дотримання дієвої енергетичної безпеки нашої країни потрібно розробити та провести цілий комплекс заходів в цьому напрямку. Результатом конфлікту можна вважати перехід Росії і України на більш прозорі принципи в торгівлі і ліквідації посередників.

При визначенні шляхів забезпечення виходу країни з кризи та переходу на шлях стійкого соціально-економічного розвитку важливого значення набувають завдання якісних перетворень в енергетичному комплексі національної економіки. При цьому слід враховувати, що зміни в енергетичній галузі належать до найскладніших процесів при реалізації економічної політики держави. Щоб повною мірою забезпечити енергетичну безпеку України і закласти основи довгострокового стабільного енергопостачання, необхідно розробити та втілювати заходи науково – обґрунтованої і суспільно – сприйнятої енергетичної політики країни [4]. Формування основ такої політики було розпочато в 90-і роки ХХ століття. За роки незалежності в Україні був прийнятий ряд нормативних документів, в яких визначаються основні цілі, пріоритети та напрямки енергетичної політики, окреслюються механізми розв'язання існуючих протиріч у паливо-енергетичному комплексі країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти, що стосуються дослідження проблематики енергетичної безпеки, її місця в структурі економічної політики країни розглядаються в працях іноземних та вітчизняних авторів, а саме: Макогона Ю.В., Куденко Г.Є., Кадермеєвої Д.С., Ермітової С., Гуцала А., Прейгера Д., Корнілова І., Тодійчука О., Гончара Г., Корсунського С., Саприкіна Е., Омельченка В. тощо. Суттєвий внесок у розуміння комплексу питань енергетичної незалежності, умов та інструментів її забезпечення зроблений дослідниками Національного інституту стратегічних досліджень та Національного інституту проблем міжнародної безпеки, зокрема Шевцовим А.І., Землянним М.Г., Дорошевичем А.З. [5;10;11].

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Незважаючи на значний науковий доробок зазначених вчених щодо висвітлення питань, пов'язаних з сутністю, процесами та механізмами формування та розвитку енергетичної безпеки, багато проблем в цій сфері залишаються не вирішеними. Зокрема, існує необхідність

подальшого дослідження факторів та проблем формування енергетичної безпеки України, що дасть змогу окреслити пріоритетні шляхи її забезпечення в сучасних умовах.

Формулювання завдань та цілей статті. Метою статті є дослідження та аналіз стану формування та розвитку енергетичної безпеки України, комплексний розгляд основних проблем її забезпечення та визначення пріоритетних шляхів їх розв'язання.

Виклад основного матеріалу. Енергетична безпека є невід'ємною складовою економічної і національної безпеки, необхідною умовою існування й розвитку держави. Економічна безпека характеризується загальнонаціональним комплексом заходів, спрямованих на постійний стійкий розвиток економіки країни за умови забезпечення соціально-політичної стабільності і самостійності держави з відповідним механізмом протидії зовнішнім та внутрішнім загрозам. Одним з головних завдань економічної безпеки є збереження й зміна позицій країни у світовій економічній системі.

Енергетична безпека – це стан захищеності економіки, суспільства, його громадян, країни в цілому від загроз щодо надійного паливо – і енергозабезпечення. Ці загрози визначаються дією чинників, що стримують розвиток паливо-енергетичного комплексу. Серед них можна виділити як фактори, які притаманні виключно енергетичному сектору країни, виходячи з його специфічних особливостей, так і зовнішні чинники, що характеризують вплив багаторівневого макросередовища. Дія певної комбінації таких чинників в значній мірі обумовлює рівень енергетичної безпеки країни.

Аналіз наукових джерел дає можливість дійти висновку, що оцінка стану та рівня енергетичної безпеки, враховуючи його багатодетермінованість, має здійснюватися за допомогою сукупності показників. При цьому, слід зазначити, що в існуючих методиках розрахунку рівня економічної безпеки значення показників енергетичної безпеки розглядаються як кількісно – виражені характеристики її стану за визначеними напрямками оцінки, а саме: енергозабезпечення, енергетична залежність, економічна прийнятність та соціальна стабільність. Здійснивши аналіз періодичних видань енергетичної галузі, в яких висвітлюються сучасні тенденції розвитку енергетичної безпеки України, наведемо нижче таблицю показників, що характеризують стан та рівень енергетичної безпеки України (табл. 1).

Наведені в таблиці дані свідчать про низьку енергоефективність національної економіки, що складає серйозну загрозу для економічної безпеки України. На нашу думку, до основних факторів, що обумовили критичний стан електроенергетики та низький рівень енергетичної безпеки в Україні, відносяться: дефіцит інвестицій у всіх галузях ПЕК, посилені світовою фінансовою кризою; надмірна політизація енергетичної сфери; недосконалість цінової, податкової та тарифної політики держави в ене-